

ПРОФЕСІЙНЕ ЗДОРОВ'Я В СИСТЕМІ ЦІННОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Галина Мешко,

докторка педагогічних наук, професорка,
завідувачка кафедри педагогіки та менеджменту освіти,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
hal-meshko@ukr.net

Олександр Мешко,

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
meshko_o@ukr.net

Сучасне суспільство потребує фахівців з інклюзивної освіти зі сформованим ціннісним ставленням до професійної діяльності, орієнтованих на її базові цінності, здатних формувати життєстійкість дітей з особливими освітніми потребами, сприяти їх успішній соціалізації, збереженню і зміцненню здоров'я. В умовах сьогодення більшої актуальності набуває проблема професійного здоров'я фахівців як цінності, його ролі в професійному житті та інклюзивному освітньому середовищі.

Професійні цінності є інтегративним особистісним утворенням, яке охоплює цілі, ідеали, мотиви, установки й інші світоглядні аспекти особистості, що є основою її ціннісних орієнтацій і сенсів [1]. Професійні цінності є внутрішнім орієнтиром, що скеровує професійні дії та вчинки фахівця, детермінує здійснювані професійні вибори у професійному середовищі. Ціннісні орієнтації є важливим механізмом регуляції професійної діяльності, визначають професійну поведінку фахівця, надають стійкості його особистості, надають сенсу професійній діяльності й акумулюються у професійній позиції.

Професійне здоров'я є однією з найважливіших, базових цінностей у системі професійних цінностей особистості фахівця, інтегративним показником його професіоналізму, індикатором розвитку психологічної компетентності щодо ставлення до власного здоров'я і водночас ресурсом успішної професійної діяльності й умовою конкурентоспроможності особистості. Здоров'я сприяє збереженню у професійній діяльності високого рівня працездатності, визначає стабільність досягнутих результатів. У такому разі професійне здоров'я є не тільки станом організму фахівця, а й суб'єктивною самоцінністю для нього. Окрім цього, від стану професійного здоров'я фахівця з інклюзивної освіти значною мірою залежить стан здоров'я дітей з особливими освітніми потребами, якість наданої ним соціально-педагогічної допомоги і здійснюваного психолого-педагогічного супроводу.

Цінність професійного здоров'я залежить від усвідомлення майбутніми фахівцями його сутності та ролі у забезпеченні успішності професійної діяльності, підтриманні «професійної форми» і збереженні професійного довголіття. Інформативними в досліджуваному аспекті є результати проведеного нами опитування, яке дало змогу виявити місце здоров'я в ієрархії життєвих цінностей студентів-майбутніх фахівців з інклюзивної освіти. Дослідження передбачало побудову кожним майбутнім фахівцем діаграми, на якій потрібно було визначити місце в їхньому житті певних цінностей (благополуччя; здоров'я; успіхи в житті; успіхи у професійній діяльності; навчання в університеті; творчість; дім; гроші; друзі; захоплення (дозвілля)). За визначеною шкалою 10 балів відповідають вищій оцінці, 1 бал – нижчій оцінці запропонованих цінностей. Отримані середні значення представленої ієрархії цінностей: благополуччя (9,7 балів), успіхи в житті (9,7 балів), гроші (8,9 балів), здоров'я (8,1 балів), дім (7,6 балів), успіхи у професійній діяльності

(7,1 балів), навчання в університеті (6,2 балів), друзі (5,3 балів), дозвілля (4,5 балів), творчість (4,4 балів).

Ціннісний зміст професійного здоров'я акумулюється у ставленні фахівця до професійного здоров'я, що передбачає не тільки знання про власне професійне здоров'я, його об'єктивну оцінку й усвідомлення значення у професійній діяльності, а також діяльність зі збереження і зміцнення професійного здоров'я. Т. Дзюба вважає, що «структура поняття «ставлення до професійного здоров'я» охоплює: 1) оцінку стану професійного здоров'я; 2) ставлення до професійного здоров'я як до однієї з основних життєвих цінностей; 3) діяльність щодо збереження професійного здоров'я, а саме формування культури професійного здоров'я фахівця» [2, с. 48]. При цьому культуру професійного здоров'я фахівця дослідниця визначає як єдність мотиваційно-ціннісних та емоційно-вольових здоров'язберігальних установок, знань і вмінь щодо забезпечення професійного здоров'я [2].

У контексті нашого дослідження важливим є підхід Н. Максимчук, котра вважає, що оволодіння цінностями професійної діяльності в освітньому процесі потребує «виявлення і створення таких психолого-педагогічних умов, за яких такі цінності набувають значущого системного характеру і справляють регуляційний вплив на самостійність особистості» [3, с. 641]. Тому процес формування цінності професійного здоров'я передбачає набуття здоров'язберігальних знань, умінь та навичок, вибір стратегії збереження і зміцнення професійного здоров'я, створення власної системи оздоровлення.

На формування ціннісного ставлення майбутніх фахівців з інклюзивної освіти до професійного здоров'я орієнтований запропонований нами курс «Основи професійного здоров'я» для здобувачів вищої освіти. Курс спрямований на формування ставлення до здоров'я як до необхідної умови успішного здійснення професійної діяльності, усвідомлення майбутніми фахівцями значимості

професійного здоров'я для здоров'язберігальної спрямованості професійної діяльності, визначення особистої відповідальності й активної ролі у збереженні і зміцненні власного професійного здоров'я і забезпеченні здоров'я дітей з особливими освітніми потребами [4, с. 108–109]. Формуванню ціннісного ставлення до професійного здоров'я сприяє використання методів акмеологічного впливу на особистість майбутніх фахівців з інклюзивної освіти. Методи акмеологічного впливу на заняттях з курсу «Основи професійного здоров'я» вдало поєднуються з елементами антистрес-тренінгу, зокрема, виконанням і аналізом психомалюнків, дискусіями, психологічними вправами, моделюванням і розігруванням професійних ситуацій, використанням притч.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в обґрунтуванні й упровадженні психолого-педагогічних умов формування культури професійного здоров'я фахівців з інклюзивної освіти.

Список використаних джерел:

1. Мешко Г., Мешко О. Професійні цінності майбутніх учителів у координатах сталого розвитку суспільства. *Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід*: збірник тез II Міжнародної науково-практичної конференції, м Тернопіль, 18–19 червня 2020 р. Тернопіль : Вектор, 2020. С. 97–99. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/16206> (дата звернення: 24.05.2024).
2. Дзюба Т.М. Професійне здоров'я в системі ціннісних орієнтацій професіонала. *Наука і освіта*. 2014. № 6. С. 46–50.
3. Максимчук Н.П. Професійні ціннісні орієнтації майбутнього вчителя в системі особистих ціннісних орієнтацій. *Проблеми сучасної психології* : збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2011. Вип. 12. С. 635–642.
4. Мешко Г. М., Мешко О. І. Сучасні підходи до збереження і зміцнення професійного здоров'я фахівців з інклюзивної освіти. *Інклюзія в дії: стратегії впровадження в Україні та світі* : колективна монографія. Тернопіль : Осадца Ю.В., 2022. С. 98–113.